

El temps del còlera

FERRAN AISA

ASSAIG

Robert Robert,
Barcelona avui en dia.
EMPÚRIES. Barcelona, 2003.

Enric Cassany ha tingut cura dels articles de l'escriptor i periodista, del segle XIX, Robert Robert, un dels pioners del periodisme humorístic i satíric en llengua catalana. Els vint-i-set articles que Robert Robert va publicar a *Un Tros de Paper*, segons Cassany són suficients per consagrar-lo com un clàssic del periodisme modern en català. Des de final del segle XIX aquests articles han conegut diverses edicions a càrrec de col·leccions com ara la de la *Biblioteca Popular Catalana* (1893) i la *Col·lecció Popular L'Avenç* (1909); Josep Carner i Carles Riba hi van fer una selecció per l'Editorial Catalana (1920), l'editor Janés el publicà als *Quaderns Literaris* (1935) i Miquel Llor els va incloure en l'antologia *L'humor a la Barcelona del vuit-cents* (1938). La darrera vegada que aparegueren publicats articles de Robert fou a mitjans dels anys 60, a *L'Antologia Catalana*.

Robert Robert (Barcelona, 1830-1873) va traslladar-se a viure a Madrid, on participà activament en el periodisme i en la política. Precisament per l'article *Quisicosas del rey y la reina*, publicat a *El Tío Crispín*, va ser condemnat a dos anys de

UNA IMATGE DE LES RAMBLES DE FINALS DEL SEGLE XIX

presó. El 1865 retornà a Barcelona, i va anar a parar a les tertúlies de la rebotiga de la Libreria Española, de l'editor Innocenci López. A l'establiment de la Rambla va fer amistat amb els lletraferits catalans de l'època: Albert Llanas, Frederic Soler, Josep Feliu i Codina, Emili Vilanova, Conrad Roure, Manuel Angelon, Tomàs Padrós... Entre tots faran realitat la publicació d'*Un Tros de Paper*, que tenia per lema "Amb humor la vida passa millor". Mentre apareixen els primers números de la publicació, a Barcelona es declara

una forta epidèmia: el còlera. Aquesta malaltia féu estralls entre els barcelonins: en tan sols dos mesos prop de quatre mil persones perdrien la vida. Tothom que pot surt de la ciutat, tot queda esmorteït, les botigues perden esplendor i els cafès i els espectacles tanquen les portes. La crisi afecta la indústria, i els obrers sense feina van pels carrers pidolant almoïna. Enmig d'aquest desori les bandes de música fan certs nocturns a la plaça Reial i els redactors d'*Un Tros de Paper* fan sortir el setmanari sense perdre l'humor.

ROBERT ROBERT (BARCELONA 1830-1873)

Aquesta recopilació d'articles de Robert Robert és realment important per conèixer la vida quotidiana dels barcelonins dels anys del còlera. El periodista s'endinsa en la vida de Barcelona, a través de la sàtira i de l'humor, i la descriu popular, pintoresca i emprenedora. Robert fa un retrat acurat del seu temps i una crònica minuciosa d'una Barcelona avui oblidada. Josep Pla reivindicava en el seu *Quadern gris* els articles de Robert al costat de la prosa de Verdguer i convidava a situar-lo com un dels fundadors de la prosa catalana moderna. L'estil periodístic de Robert és àgil, viu, natural; la seva prosa arriba perfectament als nostres dies. La seva escriptura és una lliçó de com escriure, fins i tot en els moments de tragèdia hu-

mana, amb gran sentit de l'humor. Els articles de Robert són plens de tendresa i sàtira, però també (com diria Víctor Alba) de mala llet. La revista satírica *Un Tros de Paper* es mantingué en una posició contrària al xarxisme predominant en els Jocs Florals.

Sincerament m'ho he passat molt bé amb la lectura d'aquests articles. El lector pot descobrir amb aquests escrits una Barcelona llunyana però propera, perquè en el fons la gent continua sent més o menys igual. Robert mostra els costums, les tradicions, les manies i els maldecaps dels barcelonins del segle XIX. Hi ha articles sobre la Rambla, els balls, el passeig de Gràcia (quan tan sols era camps i jardins), l'home del barri, els saraus, les rebotigues, el fet de comprar un meló, la misèria humana i l'afició de sortir a berenar a les fonts.

En l'article *Barcelona avui en dia*, Robert, amb el català de l'època, escriu: "Los focs de carrer tenen per a nosaltres un atractiu que abans no hauria tingut lo primor tenor del segle, i los balls de carrer, estimulats per la competència, fan coses que ens semblen prodigis i nos inclinen a meditar sessudament respecte a la influència de l'empèdret públic en lo benestar dels sabaters. Això és Barcelona avui en dia; tal punt hem arribat: tots som tafaners, badocs, frívols, donetes [...]".

Robert Robert va morir el 1873 en plena Primera República, poc després d'haver estat nomenat ministre plenipotenciari d'Espanya davant la Confederació Helvètica.

ASSAIG

Sylvia Nasar, *Una ment meravellosa*.
COLUMNA. Barcelona, 2003.

L'excel·lència de la figura de John Forbes Nash no va ser pas coneguda a mig món gràcies al fet d'haver guanyat el premi Nobel d'economia del 1994, sinó per mitjà de la pel·lícula *made in Hollywood* i oscaritzada quatre vegades el 2001 *Una ment meravellosa*. El guió d'aquell film, dirigit per Ron Howard i protagonitzat per Russell Crowe, va sorgir de l'adaptació d'aquest llibre, la biografia de John Nash, que la periodista del *New York Times* Sylvia Nasar (Bavària, Alemanya, 1947) va acabar d'escriure el 1998 arran de la distinció atorgada per l'Acadèmia Sueca de les Ciències. I és l'any 2004 quan el públic lector català té la possibilitat de llegir-lo, deu anys després de l'efemèride de referència. Val a dir que els amants de les biografies farien bé de donar-li una ullada, perquè es tracta d'una bona feina, tant pel que fa a la multitud de fonts consultades -sobretot testimonis directes- com pel que fa a la documentació aportada i a la considerable equanimitat mostrada a l'hora d'exposar fets i opinions de risc. El llibre va merèixer el premi de biografia 1998

del National Books Critics Circle, i va ser finalista del Pulitzer aquell mateix any.

Per a qui no hagi vist la pel·lícula, direm que Nash va ser un d'aquells personatges que poden ser qualificats, de totes totes, com a savis o genis. Nash era matemàtic de cervell privilegiat, capaç d'abstraccions inconcebibles fins i tot per a altres matemàtics de gran prestigi. Els seus contemporanis destaquen que en la seva millor època resolva problemes de gran dificultat de manera intuïtiva, i aplicava un treball pacient i minuciós a posteriori per tal d'inferir la demostració matemàtica a la seva hipòtesi prèvia. D'aquesta manera va ser com va aconseguir, durant els anys 50, obtenir el resultat més brillant de la seva carrera: el teorema d'equilibri de Nash, punt clau en el desenvolupament de la branca matemàtica de l'anomenada *teoria de jocs*, que posteriorment tindria una rellevància molt important en el desenvolupament de noves tendències teòriques en economia. Però l'excel·lència de la vida de Nash no s'esgota amb la seva increïble capacitat per a la ciència, sinó que s'allarga molt més enllà. Quan ja era

Geni de pel·lícula

ISAAC FERNÁNDEZ SANVISENS

un científic reputat, que optava a les distincions més prestigioses per a joves matemàtics i a contractes laborals de recerca en les universitats de més renom, després d'haver treballat fins i tot com a col·laborador del departament de Defensa dels Estats Units durant la Guerra Freda, va veure's afectat per l'esquizofrènia. Aquesta malaltia mental es considera incurable en més del noranta per cent dels casos, però Nash va aconseguir superar-la després de patir-la durant trenta anys i després encara va ser capaç de fer-se mereixedor del premi Nobel d'economia.

DETALLS NO VISTOS A LA PEL·LÍCULA

A qui hagi vist la pel·lícula, el llibre *Una ment meravellosa* li aportarà detalls curiosos i força interessants que no tenen cabuda en una superproducció de Hollywood. Per exemple, descobrirà l'existència d'Eleanor Stier, la primera dona de Nash, amb qui mai no es va casar però amb qui sí que va tenir un fill, John David Stier, que mai no va reconèixer. També se sorprendrà amb les ambigües tendències sexuals de John Nash, que va

ser despatxat de la RAND (una unitat especial del govern dels Estats Units) per un presumpte cas d'exhibicionisme davant un menor en una platja de la Costa Oest. Un altre aspecte silenciats per la pel·lícula és el que tracta dels deliris esquizofrènics de Nash, que van provocar el rebuig de gairebé tothom, fins i tot de la seva dona Alicia, de la qual va arribar a divorciar-se als anys 60. Finalment, arribarà a la narració dels problemes amb el seu fill legítim, John Charles Nash, que també va començar una fulgurant carrera matemàtica, truncada de manera incipient per culpa de l'esquizofrènia, amb episodis violents inclosos.

La qüestió més interessant i sorprenent que aporta la biografia de John Nash és la investigació intensa que Sylvia Nasar va dur a terme sobre la designació del matemàtic nord-americà com a premi Nobel d'economia el 1994. La periodista aporta interessants testimonis que parlen d'una forta polèmica dins l'Acadèmia Sueca, amb dos temes de rerefons: el desacord d'alguns membres d'atorgar un premi Nobel a una ciència com l'economia (després del 1994 van fer valer les seves opinions i el guardó es va convertir en el Nobel de ciències socials) i el fet de premiar una persona afectada d'esquizofrènia, amb tota la càrrega ètica, d'una banda, i de possible desprestigi per al Nobel, de l'altra.